

ФІЛОСОФІЯ

Леонід Антонович ВИГОВСЬКИЙ,

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук
Хмельницького університету управління та права,
vigov2009@rambler.ru

УДК 23/28

РЕФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗШИРЕННЯ СФЕР ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ В СОЦІУМІ

Розкривається роль і місце Реформації в процесі розширення функціональності релігії в соціумі. Доводиться, що його основою є формування та утвердження нових світоглядно-методологічних принципів, які зумовили виникнення та розвиток нової гілки християнства — протестантизму. Показується, що Реформація зумовлює новий тип світогляду, основою якого є переорієнтація з притаманних для традиційної християнської релігії відносин «Бог — Церква — Людина» на «Бог — Людина». Наголошується, що методологічними засадами такого підходу є вчення ідеологів Реформації про «особисту віру» як єдину і достатню умову спасіння людини. Показується, що відмова від Церкви як необхідно посередника між людиною і Богом об'єктивно вимагала переосмислення традиційного християнського світогляду і відповідно відмову від багатьох притаманних йому постулатів. Розкривається механізм впливу світоглядних засад Реформації на зміну змісту та форм діяльності протестантських релігійних організацій та інституцій. Показується, що основою такого процесу є те, що в загальній системі функціональності релігійного комплексу світоглядно-сенсовірна складова формує у віруючої людини розуміння сенсу її життя, зумовлює відповідні йому цінності і пріоритети. Доводиться, що протестантизм, проголосивши «входження у світ», через процес «змирення» власної функціональ-

ності суттєво розширив сферу функціонування у суспільстві, оскільки включив у сферу власної діяльності вирішення не тільки духовно-моральних, але й економічних, політичних, правових, медико-біологічних, благодійних, екологічних та інших проблем. Доводиться, що це спричиняє у деяких віруючих людей деміфологізацію їх релігійної свідомості. У результаті девальгується значення релігії як життєво-ціннісного сенсу існування людини. Доводиться, що це сприяє поширенню серед сучасних віруючих людей релігійного індуїзму, агностицизму, споживацького способу життя.

Ключові слова: світогляд, релігія, сакральність, ідеологія, функціональність релігійного комплексу, релігійні організації та інституції, Реформація, протестантизм, «змирщення».

Актуальність вказаної проблеми зумовлюється тим, що релігія та її інституалізовані форми продовжують відігравати помітну роль у житті суспільства. Це пояснюється тим, що релігійний комплекс виступає важливим фактором соціальної взаємодії людей, зумовлює їх соціальну поведінку, певною мірою визначає координати подальшого суспільного й особистісного розвитку.

Як відомо, в результаті такого соціально-політичного руху, як Реформація, виник і отримав подальший розвиток протестантизм. Його ідеологами були проголошені відмінні від існуючого католицизму уявлення про особистість і моральність, про місце і роль релігії в житті людини та соціумі [1; 2; 3]. Це дозволило переосмислити і відповідно по-іншому тлумачити традиційні християнські ідеї кінця світу, гріховності людини, шляхи та засоби спасіння в потойбічному світі тощо. Виходячи з цього, представниками Реформації було запропоновано релігійним організаціям відійти від традиційного розуміння християнського віровчення і провести зміни в наявних церковних канонах і догматах, а також наповнити відповідним змістом існуючі в них соціальні доктрини. Такий підхід суттєво розширив сферу функціонування релігійного феномену в суспільстві і об'єктивно формалізувався в новій гілці християнства — протестантизмі.

Зрозуміло, що його виникнення мало об'єктивні і суб'єктивні підстави. Це була своєрідна світоглядно-ідеологічна відповідь на тогочасні суспільні виклики нового типу виробництва — буржуазного. Протестантизм якраз і дав відповідь на такий виклик. Зрозуміло, що для цього необхідно було перш за все змінити світосприйняття віруючих людей. І якщо людина, згідно з віровченням католицизму, могла досягнути особистого спасіння в потойбічному світі тільки завдячуючи старанням і діянням Церкви як соціального інституту, то ідеологи протестантизму (М. Лютер, Ж. Кальвін, У. Цвінглі) роль такого посередника між Богом і людьми категорично відкидали. Їх аргументація полягала в тому, що вже первородний гріх спотворив природу людини, оскільки позбавив її здатності до розуміння і творення добра. Тому, за їх

твердженням, вона могла врятуватися не тільки за допомогою добрих справ на благо Церкви, здійснення таїнств і дотримання аскетизму, як це було в католицизмі, а й насамперед через особисту віру в спокутну жертву Ісуса Христа. А це означає, що попередні релігійні засоби досягнення врятування в потойбічному світі (релігійні обряди, богоугодні справи, аскеза, відхід від мирського життя тощо) визнаються несуттєвими. Протестантизм робить акцент саме «на спасінні через віру, але віру вільну» (дет. див. [4]). І тому, якщо для католика в житті був чіткий поділ на сакральне та мирське, що зумовлювало відповідне відношення до них, то з точки зору протестантизму, вся людська діяльність має релігійне значення. Тому службою Богу тепер є не тільки дотримання релігійних обрядів, але й професійна діяльність, і ставлення в побуті, сім'ї тощо.

Щодо українського суспільства, яке історично в духовному плані формувалося на ідеологічних засадах православ'я, то в ньому і до сьогодні щодо протестантських конфесій нерідко продовжує домінувати, по суті, негативна думка. Як свідчить практика, частина населення, виходячи з православних традицій, продовжує відносити протестантизм до сектантства, розглядає його як щось випадкове, а тому незначне в духовному житті. У гіршому випадку він розглядається як єретичне явище щодо традиційного християнства, а тому протестантизм вважають шкідливим явищем. До цього варто додати, що утвердженню в масовій свідомості суспільства такого негативного підходу слугує і те, що деякі протестантські конфесії і в наш час продовжують вести якийсь відособлений, відсторонений «від світу» спосіб життя.

Тому в дослідницькому аспекті існує потреба дослідити механізм впливу ідей Реформації на процес розширення функціональності релігійного комплексу в суспільстві. А також виявити конфесійну специфіку такого впливу на діяльність сучасних релігійних організацій та інституцій в Україні.

Метою дослідження є розгляд впливу ідеології Реформації на «змирнення» форм і змісту функціонування релігійного комплексу в житті особистості та соціуму, що зумовило суттєве розширення сфер їх реалізації.

До основних завдань дослідження відносимо такі: з'ясування механізму впливу ідеології Реформації на зміну змісту і форм функціонування релігійного комплексу в соціумі, проведення аналізу діяльності протестантських конфесій з розширення їх сфер функціональності в українському суспільстві.

Конфесійний підхід до розуміння Реформації розробляли У. Раушенбуш, Р. Нібур, К. Барт, К. Ясперс, А. Швейцер, Б. Грем, М. Вебер, М. Жукалюк, О. Парасей. З українських дослідників ця проблема в тому чи іншому аспекті вивчалася Л. Веремейчиком, В. Докашем, А. Колодним, В. Любашенком, Ю. Решетніком, О. Уткіним, Л. Филипович, А. Юрашем, П. Яроцьким та іншими.

В історії соціуму релігія об'єктивно відіграє значну роль у процесі соціалізації індивіда. Через те, з'ясування змісту та форм її функці-

ональності в суспільстві у цьому аспекті, а також пошук механізмів її практичної реалізації постає досить перспективною темою для наукового дослідження. Тим більше, що науково-технічний прогрес нині зумовлює кардинальні зміни в самому суспільстві (див. дет. [5]). А оскільки релігійний комплекс може існувати лише в соціумі, то відповідно і в ньому відбуваються суттєві зміни. Такі еволюції об'єктивно потребують зміни ідеології та практики діяльності конфесій, оскільки і вони повинні відповідати новим реаліям життя. Тому під впливом обставин змушена трансформуватися навіть така консервативна сфера суспільного життя, як релігія. Такий процес, як свідчить практика, має місце в конфесійній сфері. Зокрема про це свідчить постійний перегляд конфесіями традиційної сакральної функціональності й змістовності своїх догматів, «нове прочитання» і переосмислення основоположних постулатів християнського віровчення (про первородність гріховності людини, про безсмертя її душі, про пріоритетність особистого спасіння, про «не любіть світу і того, що в світі», про пекельний світу, про невідворотність страшного суду, про наявність небесного раю для праведників, про пекло як місця вічних мук для грішників та ін.).

Щодо функціонування релігії у суспільстві, то воно перш за все зумовлюється конкретно-історичними та соціально-духовними причинами і тому має як глобальний, так і локальний виміри. У конституційованому вигляді функціональність слугує забезпеченню стабільності способу життя своїх послідовників. «Поняття «функціонування релігії», — зазначає дослідник М. Ю. Бабій, — характеризує процес, форми вияву буття релігійного комплексу як важливого компоненту структури соціуму, «силове поле» його дії в соціальному просторі» [6, с. 7].

За нинішніх умов є всі підстави говорити про те, що в нашому суспільстві релігійність стає масовим явищем. Нині, на відмінну від радянських часів, суспільна думка в цілому позитивно ставиться до релігійного феномену. Як показують результати проведених в Україні соціологічних досліджень, конфесії розширюють свою діяльність у різних сферах суспільного життя. Так, дослідження Центру Разумкова показали, що у 2016 році Церкві довіряли 57 відсотків опитаних респондентів [7, с. 21].

Щодо релігійного світогляду, то в ньому стрижневою постає проблема усвідомлення людиною власної тілесної смертності й пошук умов та шляхів досягнення духовного безсмертя. Ця проблема вирішується шляхом формування концепції безсмертя людини. Це відповідно зумовлює розуміння змісту і цінностей земного життя. Так, християни можуть бути «не від світу земного», але вони не втрачають інтересу до нього. Більш того, вони знають, що їх вічне життя в потойбічності залежить від того, що вони робитимуть у «цьому світі».

Свого часу саме Реформація внесла революційні зміни у зміст та форми світогляду. Як відомо, її передумовою, крім економічного і національного гніту більшості населення Європи, певною мірою також слугував гуманізм і формування під його впливом нового інтелектуального середовища. По суті, критичний дух епохи Відродження зу-

мовив новий погляд на всі явища культури, в тому числі й на релігію. Його наголос на індивідуальність і особисту відповідальність людини зумовив критичну оцінку католицької церковної структури, взагалі її діяльності. До цього варто додати й те, що інтерес до давніх релігійних рукописів та першоджерел об'єктивно виявив суперечність між первісним християнством і католицькою церквою. Це породило критичну налаштованість деяких людей до тодішнього релігійного життя в особі католицької церкви.

У цьому контексті цікаво зазначити, що перші ідеологи Реформації навіть і не думали виступати проти основ віровчення католицької церкви. Вони лише прагнули провести в ній низку реформ з метою повернення до принципів раннього християнства. Але процес отримав такий імпульс і незворотний розвиток, що в підсумку зумовив церковний розкол. У результаті цього сформувалася протестантська гілка в розвитку християнства.

Історичне значення Реформації полягає перш за все в тому, що вона на засадах нових світоглядно-методологічних принципів переосмислила роль та значення релігійних інституцій та організацій у житті особистості та суспільства. У результаті цього відбувся, як слушно підкреслює релігієзнавець П. А. Яроцький, «відхід традиційних функцій релігії в її есхатологічних і сотеріологічних виявах, у центрі яких відносини «Бог — Людина», до антропоцентричності, в центрі якої проблеми світу буття людини в цьому світі [8, с. 134].

Реформація, поглиблюючи процес переорієнтації з притаманних для релігії вертикальних відносин «Людина — Бог» до горизонтальних «Людина — людина», тим самим об'єктивно впливає на зміст та форми функціонування релігійного комплексу. «Відтак Бог, — слушно зауважує А. Колодний, — у свідомості віруючого постає скоріше як сила, що розчинилася в потоці самого життя і є для людини свого роду орієнтиром, моральним еталоном життєдіяльності, а догмати релігійних систем, зміст «священних книг» — символічним текстом-аналогом бажаної і водночас відповідної до волі Всевишнього діяльності — пізнавальної і практичної» [9, с. 7].

До речі, католицька церква завжди стверджувала принципову відмінність між «сакральною» (священною) діяльністю кліру і «мирською» діяльністю мирян. Перша розглядалася як угодна Богу. Тому вона гарантувала священнослужителям спасіння в потойбічному світі. А ось прихожани могли досягнути такого спасіння лише за заслуги перед церквою. До них належать участь у таїнствах, обрядах, дотримання постів, паломництво до «святих місць», купівля індульгенцій, добровільні пожертвування церкви тощо. Таким чином, для мирянина головним було дотримання церковних регламентацій, що вимагало немало фінансових засобів.

Очевидно, в ній, як і в будь-якій ідеологічній системі, є структурний елемент, який, образно говорячи, виконує функцію «несучої конструкції» в плані системоутворення, системоформування. У релігії таку функцію виконує світоглядна складова. Пояснюється це тим, що

саме надання людині цілісної картини світу дозволяє їй адаптуватися до нього в межах «сміслозадаючих рамок» релігійного світобачення, відчуття «смаку до життєдіяльності» як форми служіння Богу. «Як світогляд, — зазначає А. Колодний, — релігія дає віруючій людині певний набір символів, понять категорій, у межах яких вона визначає своє ставлення до світу. Саме в релігійному віровченні людина віднаходить загальну картину останнього, що ґрунтується на визнанні первинності щодо нього надприродних сил, можливості втручання їх у життя природи, суспільства, самої людини» [10, с. 14].

Щодо суті самого світогляду, то відомий дослідник у цій сфері В. Шинкарук підкреслював, що він «є не що інше, як спосіб духовно-практичного засвоєння дійсності» [11, с. 16]. Тому саме світогляд формує конкретну життєву програму особистості. Для її реалізації вона змушена відповідно корегувати зміст і форми власної діяльності або у певних випадках від деяких з них відмовитись. У цьому контексті релігійний світогляд робить людське життя осмисленим, так як пропонує людині свою картину світу (Космосу, Універсуму), де все те, що робить земне життя людини невдалим (несправедливість, страждання, смерть), має зовсім інший зміст, значення і перспективу в іншій, вічній реальності, де кожний індивід буде нести відповідальність за вчинки, які він здійснив свого часу в земному житті. Саме тому світоглядну функцію релігії ще називають функцією сенсопокладання, або функцією значення. Зрозуміло, що саме релігійний світогляд зумовлює розуміння сутності сенсу життя релігійного індивіда і детермінує його конкретну життєву мету, й тим самим спонукає до діяльності з її реалізації, яка на практиці може мати не тільки релігійний зміст і форму.

Отож світоглядно-сенсотвірна складова, даючи людині відповідь на питання про сенс життя, його цінності та пріоритети, зумовлює зміст її діяльності, надає цілісності та єдності всім елементам системи функціонування релігії, постає її інтегративним началом. Це пояснюється тим, що вона в ієрархії функції цієї системи займає провідне місце. Знаходячись у корелятивному зв'язку з іншими функціями системи, вона надає їм відповідної світоглядно-ідейної орієнтації. Тому світоглядно-сенсотвірна функція впливає на відповідний зміст інших функцій релігії, надає їм відповідного світоглядного обґрунтування, яке відповідає потребам людей, спільнот.

Світоглядно-сенсотвірний структурний елемент таким чином «склеює» в єдине ціле всі інші елементи системи функціональності релігійного комплексу. Це пояснюється тим, що при всьому розмаїтті завдань і функцій, релігія має досить конкретне призначення, оскільки покликана дати індивіду розуміння сенсу життя. Це реалізується через релігійний світогляд, який, постаючи способом духовно-практичного освоєння дійсності людиною, відповідно детермінує спрямованість її діяльності. У цьому аспекті вказана система функціональності релігії виявляється не тільки в тому, що вона дає людині картину світу, але, перш за все, в тому, щоб, завдячуючи цій картині, вона зуміла знай-

ти сенс життя. Саме ця підсистема створює доцентрову силу, навколо якої змушені обертатися всі інші підсистеми.

Реформація, зокрема у формі протестантизму, кардинальним чином змінює таку світоглядну картину. Адже згідно з новим віровченням між людиною і Богом не може бути ніякого посередника. Він дає спасіння за своєю вільною волею, а не через домагання грішника. Тому доля людини визначається не церквою, а лише милістю Божою. Сама віруюча людина власними силами добитися спасіння не здатна. Його можна досягнути лише усвідомивши себе безнадійною гріховною істотою. У такому стані вона переймається особистою вірою в Бога і спокутною жертвою Ісуса Христа. Тому вчення про «особисту віру» як єдину і достатню умову спасіння утворює основу протестантської догматики і передбачає переосмислення традиційного християнського віровчення.

Такий світоглядний підхід радикально змінює уявлення про місце релігії в житті віруючого. Відтепер священною визнається вся його діяльність безвідносно до церковних регламентацій. Його рятує лише особиста віра в Бога. Тому вже немає потреби в особливих магічних діях, які ізольовані від потреб буденного життя. Тепер важливо не те, що робить людина, не рід її занять і місце в суспільстві, а усвідомлення прихожанином свого боргу перед Богом. Тому важливий не результат діяльності, а внутрішній стан, мета, яку перед собою він ставить.

Послідовник протестантизму, на відміну від католиків і православних, повинен вірити в те, що він вже врятований. Це дозволяє віруючому усвідомити себе в якості слуги Бога. В такому випадку він внутрішньо вільний від земної влади. Такий підхід дозволяє сакралізувати всю діяльність людини, оскільки будь-яка робота, відносини постають формою служіння Богу. Так, як що для католиків чи православних таке служіння відбувається лише в процесі відправлення релігійного культу, а вся інша діяльність має світський характер, то для протестантів будь-яка діяльність має сакральне значення, оскільки присвячена Богу. Іншими словами, для мирян традиційного християнства сакральними є лише певний простір (місце відправлення богослужінь) і час (релігійні свята), то для протестантів весь простір і час має сакральний характер. Тому вони зобов'язані добросовісно працювати, гарно відноситися до людей тощо. Через те, сферою релігійного функціонування стають ті сфері життя, які раніше мали лише світський характер.

Очевидно, що такий світоглядний підхід, поставивши внутрішню особисту віру людини вище від зовнішніх проявів релігійності, суттєво розширює поле діяльності віруючої людини. Це зумовило виникнення й утвердження нового типу релігійної особистості з новою культурою і ставленням до світу.

Цікаво те, що протестантизм зумів змінити свідомість людини без проголошення нового соціально-політичного ідеалу, без вимоги кардинальних змін у суспільстві, без наукових переворотів і досягнень у художній творчості. Усе це було зроблено шляхом відкриття перед люди-

ною нових духовних перспектив. За таких умов особистість отримала можливість самостійно мислити і діяти незважаючи на приписи авторитарної церкви. Більше того, така віруюча людина здобула для себе вищу санкцію — релігійну — на те, що тільки її власний розум і совість є керівництвом до дії.

У сучасних умовах такі світоглядні засади зумовляють те, що, як слушно підкреслює А. Колодний, «загальною тенденцією у розвитку сучасного християнства є його протестантизація. Цим поняттям позначаємо процес зростання в конфесіях прагнення вірних до все свідомішого осягнення змісту християнського вчення і поступове спрощення обрядової символіки і практики» [9, с. 236]. Такий підхід дозволяє протестантським церквам практикувати різні форми роботи соціального служіння. Для більшості віруючих таких конфесій воно постає свідченням осмисленості людиною свого земного існування, пошуків реальних засобів реалізації засад християнського віровчення, християнських заповідей.

У більшості конфесій протестантизму головне місце у сфері такого служіння займає філантропія, яка постає найсуттєвішим аспектом соціальної практики. У ній повною мірою реалізується ідеал практичного християнства. Нині віряни таких конфесій спрямовують її перш за все на людей із світського середовища. При цьому вони намагаються поєднати в єдине ціле завдання євангелізації та проповіді віровчення. При цьому об'єктом філантропії, насамперед, стають люди, які в силу життєвих обставин потребують негайної допомоги. При цьому потрібно враховувати те, що жебрацтво в багатьох течіях протестантизму (кальвінізм та пов'язані з ним течії) засуджується як вияв небажання виконувати Божі заповіді й дотримуватись основних обов'язків перед суспільством, тому допомога надається перш за все в моральному плані. До прикладу, Церкви Адвентистів сьомого дня (АСД) вбачають свою соціальну місію в духовному оздоровленні людства засобом впливу на осіб, яких відносять до груп ризику (наркомани, алкоголіки, особи без певного місця проживання, підлітки, ув'язнені тощо). Робота з ними ведеться в плані профілактики та боротьби зі шкідливими звичками, а також формування в них здорового способу життя, духу толерантності, потреби міжконфесійного співробітництва, зміцнення миру і злагоди в сімейному колі, в колективі та суспільстві. Також вони займаються оздоровленням дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей, сиріт у літніх таборах. До прикладу, в Чернівецькому регіоні вони «патронують медичні заклади, дитячі будинки, будинки пристарілих, займаються реабілітаційною роботою в СІЗО, дитячому притулку-розподільнику в м. Чернівці» [12, с. 256–257].

У цьому плані також можна навести діяльність громадської благодійної організації корпорації «Братерство без кордонів — Україна». Її засновником виступила Міжнародна благодійна організація «Місія без кордонів» (*Mission Without Borders International*), яка почала свою діяльність ще в 1960 році (США). Її мета полягала в організації реалізації потреб осіб, які перебувають в закладах інтернатного типу, а та-

кож потреб малозабезпечених сімей в Україні. «На сьогодні, — зазначає Л. Ф. Веремейчик, — «Братерство» має такі основні напрямки діяльності в Україні: підтримка 37 дитячих інтернатів у чотирьох областях Західної України (Рівненська, Житомирська, Волинська та Хмельницька); допомога 370 багатодітним, бідним сім'ям у Рівненському та Сарненському районах; підтримка дитячих їдалень при церквах та ін. [13, с. 44].

«Під впливом конкретних обставин, — слушно зазначає В. Титаренко, — зміст і форма релігійного життя здатні змінюватися, функціонально збагачуватися, трансформуватися, наповнюватися новим змістом» [14, с. 47]. Зараз уже не є дивиною те, що релігійні громади протестантського напрямку піднімають і, більше того, прагнуть вирішити проблеми ядерного роззброєння, прав людини, питань політичної, економічної, расової дискримінації, шлюбу й розлучень, абортів й евтаназії, штучного запліднення людини і навіть одностатевих відносин. Зрозуміло, що цей процес не може мати лінійного характеру, оскільки Церква за визначенням не може допустити зведення своїх соціальних функцій до вирішення тільки проблем земного буття і тим самим відмовитися від сакральної природи власної функціональності.

Таким чином, протестантські церкви в Україні на сучасному етапі у своїй діяльності вже не обмежуються лише справами общини, а намагаються суттєво розширити вплив і на інші галузі суспільного життя. Протестантські ідеологи, розуміючи, що релігія в державі найкраще може реалізуватися в духовній сфері, прагнуть розширити свій вплив і на медійно-інформаційний простір. Для цього створюються власні телеканали для поширення відео релігійного змісту. Варто зазначити, що нині майже всі протестантські конфесії в Україні є власниками інформаційних та евангелізаційних сайтів у системі Internet. Так, Л. Веремейчик, до прикладу, вказує, що лише «ВСО ЄХБ представлено такими друкованими виданнями: журнали «Євангельська нива» (м. Київ), «Посланець правди» (США-Україна), «Перед рассветом» (м. Маріуполь), «Волинь християнська» (м. Луцьк), «Благовісник Галичини» (м. Львів), «Євангельська Полтавщина» (м. Полтава), «Свічник» (Рівне); альманах «Богомыслие» (м. Одеса); газети «Зов веры» (м. Київ), «Жизнь и вера» (Крим); інформаційні бюлетені в областях; серії книг: «Бібліотека проповідника» (м. Маріуполь), «Бібліотека пастора» (м. Ірпінь), «В помощь служителю» (м. Ірпінь) [13, с. 39].

Варто зазначити, що у своїй більшості нинішнє керівництво протестантських конфесій усвідомлює, що зараз в українському соціумі не має такої морально-етичної концепції, яка б сформувала у людей потребу відповідати не тільки за особисте спасіння чи спасіння членів своєї общини, чи навіть загальнолюдське спасіння, а й також (що дуже важливо) за збереження свого народу, держави, природи і взагалі людства. Звідси — й пошук такої аксіологічної системи, яка змогла б адаптувати традиційні християнські морально-етичні настанови до сучасних потреб урбанізованого українського суспільства. Це свідчить про те, що Церква прагне знайти і дати відповідь і тим людям,

які з тих чи інших причин не здатні сприйняти функціонування релігії в її історично-традиційних догматичних, літургійних і обрядових виявах на всіх рівнях.

Таким чином, Реформація в історії людства зумовила новий тип світогляду, який став чинником суттєвого розширення функціональності релігійного комплексу. Механізм впливу такого світогляду полягає в тому, що він, з одного боку, ініціював кардинальний перегляд основних елементів традиційного християнського віровчення на нових методологічних началах. Це послужило адаптації релігійних вимог до потреб сучасної урбанізованої людини. Відтепер і світська діяльність віруючої людини отримала статус форми служіння Богу. З іншого — така світоглядна позиція сприяла переорієнтації функціональної ролі релігії в суспільстві шляхом включення у сферу власної діяльності економічних, політичних, правових, медико-біологічних, духовно-моральних, благодійницьких, екологічних та інших проблем.

Таке «входження у світ» протестантських конфесій дозволяє їм сакралізувати всі форми діяльності віруючої людини, а тому суттєво розширити форми і зміст функціонування релігії в соціумі. Цьому також слугує перехід від традиційного для конфесій геоцентризму до інновацій антропоцентризму, що передбачає модернізацію релігійно-церковного комплексу на засадах подальшої трансформації догматичних засад християнства. У протестантизмі (і не лише) продовжується процес інституалізаційного реформування, а також деміфологізації релігійної свідомості. Для багатьох віруючих стає рядовим фактом наявна девальвація значення релігії як ціннісного життєвого сенсу особистості. Звідси отримує подальше поширення серед віруючих людей релігійного індиферентизму, агностицизму, консупціонізму (споживацького способу життя).

Нині дехто з сучасних віруючих людей вважає нормальним станом споживання тих матеріальних благ, яке надає суспільства споживання. Матеріальна аскетичність уже практично відійшла у минуле. Зрозуміло, що це сприяє подальшому руйнуванню традиційних форм сакральності й зумовлює процес десакралізації релігійно-церковного мислення загалом. Водночас тим самим закладається соціальний і духовний ґрунт для появи нетрадиційних форм сакральності, які більшою мірою будуть відповідати сучасним запитам послідовникам релігійного феномену, а тому сприятимуть ще більшому розширенню сфер функціональності релігії в соціумі.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения / сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко. М. : Прогресс, 1990. С. 61–272.
2. Лютер М. О свободе христианина [сб. соч. М. Лютера] ; с прил. разл. авторов о Лютере и Реформации в Европе. Уфа : ARC, 2013. 728 с.
3. Стотт Дж. Новые проблемы современных христиан. Черкаскы : Смирна, 2004. 610 с.

4. *Виговський Л. А.* Постмодерн як чинник трансформації функціональності релігійного комплексу // Мультиверсум. Філософський альманах. № 42. К. : Центр духовної культури, 2004. URL : <https://goo.gl/82nMgt>.
5. *Виговський Л. А.* Релігія як суспільно-функціонуючий феномен : автореф. дис. д-ра філософ. наук : 09.00.11. К., 2005. 34 с.
6. *Бабій М.* Функціональність релігії // Релігія в проблемах її структури і функціональності / за ред. А. Колодного. К. : Інтерсервіс, 2016. С. 7–16.
7. *Филипович Л. О.* Трансформація функціональності релігії в сучасну добу: причини і наслідки // Релігія в проблемах її структури і функціональності / за ред. А. Колодного. К. : Інтерсервіс, 2016. С. 60–67.
8. *Яроцький П. Л.* Процес змищення сакральних функцій релігійних організацій і «входження у світ» // Українське релігієзнавство. К. : УАР, 2015. С. 134–148.
9. *Колодний А. М.* Україна в її релігійних виявах. Львів : Сполом, 2005. 236 с.
10. *Колодний А. М.* Релігія в її сутності і структурі // Релігія в проблемах її структури і функціональності / за ред. А. Колодного. К. : Інтерсервіс, 2016. С. 4–18.
11. *Шинкарук В. І.* Категоріальна структура наукового світогляду // Філософська думка. 1980. № 2. С. 16–25.
12. *Докаш В.І.* Актуальні проблеми соціального служіння протестантських деномінацій в умовах формування громадянського суспільства // Релігія і Церква в сучасних українських реаліях : зб. матер. наук.-практ. конф. «Релігія і Церква в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи». К. : Світ знань, 2007. С. 254–257.
13. *Веремейчик Л. Ф.* Євангелізаційно-місіонерська діяльність протестантських церков в період незалежності України // Історія релігій в Україні і світі. Серія «Історичне релігієзнавство». Вип. 3. Острого : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2010. С. 33–46.
14. *Титаренко В.* Збагачення функціональності природи релігії і перспективи включення релігійного чинника в різні сфери суспільного життя // Функціональність релігії: український контекст / за ред. А. Колодного та Л. Филипович. К. : УАР, 2017. С. 31–49.

Надійшла до редакції 10.06.2017

Выговский Л. А. Реформация как фактор расширения сфер функционирования религиозного комплекса в социуме

Раскрывается роль и место Реформации в процессе расширения функциональности религии в социуме. Доказывается, что его основой является формирование и утверждение новых мировоззренческо-методологических принципов, которые обусловили возникновение и развитие новой ветви христианства — протестантизма. Показывается, что Реформация определяет новый тип мировоззрения, основой которого есть переориентация из присущих для традиционной христианской религии отношений «Бог — Церковь — Человека» на «Бог — Человек». Подчеркивается, что методологическими принципами такого подхода являются учения идеологов Реформации о «личной вере» как единственным и достаточном условием спасения человека. Показывается, что отказ от Церкви как необходимого посредника между человеком и Богом объективно требовала переосмысления традиционного христианского мировоззрения и, соответственно, отказ от многих присущих ему постулатов. Раскрывается механизм влияния мировоззренческих принципов Реформации на изменение содержания и форм деятельности протестантских религиозных организаций и институций. Показывается, что основой такого процесса есть то, что в общей системе функциональности религиозного комплекса мировоззренческо-смыслоформирующая составная формирует у верующего человека понимание смысла его жизни и тем самым обуславливает соответственные ему ценности и приоритеты. Доказывается, что протестантизм, провозгласивши «вхождение в мир», посредством процесса «обмирщения» собственной функциональности существенно расширил сферу функционирования в обществе, поскольку включил в сферу собственной деятельности решение не только духовно-моральных, но и экономических, политических, правовых, медико-биологических, благотворительных, экологических и иных проблем. Доказывается, что это обуславливает у части верующих людей демифологизацию их религиозного сознания. В результате девальвируется значение религии как жизненно-ценностного смысла существования человека. Доказывается, что это способствует распространению среди современных верующих людей религиозного индифферентизма, агностицизма, потребительского образа жизни.

Ключевые слова: мировоззрение, религия, сакральность, идеология, функциональность религиозного комплекса, религиозные организации и институты, Реформация, протестантизм, «обмирщение».

Vyhovskyi, L. A. Reformation as a Factor for Expanding the Areas Where Religious Complex Functions in the Society

The article highlights the role and place of the Reformation in the process of expanding the functionality of religion in society. The author proves that it is based on the formation and consolidation of new philosophical and methodological principles that have led to the emergence and development of a new branch of Christianity — Protestantism. The paper shows that the Reformation determines a new type of a worldview, which is founded on the reorientation from relationships which are inherent for a traditional religion; i.e. «God — Church — Human being» to «God — Human being». The author emphasizes that this approach is methodologically based on the teachings of the Reformation ideologues about «personal faith» as the sole and sufficient condition for the salvation of a human. It is shown that the renunciation of the Church as a necessary mediator between a human and God objectively required rethinking the traditional Christian worldview and, consequently, the renunciation of many of its inherent postulates. The author shows the mechanism by which the philosophical principles of the Reformation impact the change in the contents and forms of activity of Protestant religious organizations and institutions. It is shown that the basis for such a process is that, in the general system of functionality of the religious complex, the philosophical and sensory component forms the believer's understanding of the meaning of their life, which determines the values and priorities that are appropriate for them. It is demonstrated that the Protestantism, proclaiming «entry into the world» through the process of «earthlingization» of its own functionality, has substantially expanded the sphere of functioning in society, since it included in the sphere of its own activities the solution of not only the spiritual and moral, but also economic, political, legal, medical and biological, charitable, environmental and other issues. It is proved that due to this, some of the religious people tend to demythologize their religious consciousness. As a result, the value of religion as a life-value purpose of the person's existence decreases. The author shows that this leads to the spread of religious indifference, agnosticism, and consumer lifestyle among contemporary believers.

Keywords: *worldview, religion, ideology, sacred tradition, functionality of religious complex, religious organizations and institutions, Reformation, Protestantism, «earthlingization».*

